

Naším indiánům

Vydali se dva indiáni autobusem na cestu ze Západu na Východ; to vyprávěl básník Josef Hrubý. Když jeli už dva dny, šel jeden z nich dopředu k řidiči a požádal ho, aby zastavil, že chtějí vystoupit. Řidič řekl, že ještě zdaleka nejsou u cíle, a indián pravil, že to nevadí. Řidič řekl, že jsou ale uprostřed pouště, a indián zas pravil, že to nevadí. Řidič řekl, že ovšem může zastavit, ale proč? Indián odpověděl: „Naše těla už dva dny jedou dál a dál, ale naše duše zůstávají vzadu, my na ně chceme počkat.“

Toto vyprávěl minulou středu Josef Hrubý v PEN klubu jako příklad poezie života. Mně to od té doby přichází na mysl jako slovo k tomu, nač jsem v poslední době myslel. Fyzicky jednáme pořád vpřed a dál. I vnější svět nás táhne nebo tlačí. Míjíme situace, které nestačíme ocenit. Ba myslím si skoro, že se pak rozhodujeme k jednání v jiných chvílích, než byly ty příznivější. Některé situace řešíme nezralí. To indiánské vyjádření je úžasné.

Já jsem onehdy – a zase v tramvaji – pozoroval lidi a podle jejich zjevu, tváře a jednání si tipoval, jak se mají, v jaké situaci jsou. A zase ty mobily: že pořád něco řeší, jednají, a promeškávají chvíle rozjímání nebo pozorování; nezaujatého pozorování, bez osobního zájmu. Pro mne je to čím dál zajímavější: v každém typu, zvláště ženě, vidím svérázný zjev, útvar, ano i dílo. Rád bych věděl, co ten mladý muž se sluchátky na uších poslouchá: původně jsem to považoval za znak ušlechtilého a cílevědomého zájmu. Ale ona je to izolace od prostředí, je to vyřazení pozornosti k tomu, co je tu a teď. Ale naše myšlenky, úmysly a rozhodnutí se vyvíjejí v ovzduší dějů, jevů, zvuků z okolí. Jako na naše tělo dovívá van vzduchu, na naši duši vane okolní dění. Uzavři se tomu, a budeš jenom kvasit uvnitř.

Když pozoruju děti: všecko znají, vodu, trávu, strom. Protože všeho se mohly dotknout, jdouce za něčím jiným. Je však cosi velice jiného, když jste k vodě, k trávě, ke stromům uvázání celé hodiny, a třeba denně. Za půldny u potoka si vodu promyslíte do dna: po ten písek, po sliz kamenů, po všelijaké špručky lezoucí pod nimi. Váš duch je u všeho zároveň s vaším tělem, a těsně. Ale co vůbec může vědět a co může dobře udělat, kdo místo pravých věcí poznal jen jejich obrázky, fotografie, imitace?

Ti indiáni už prostě neunesli, že ode všeho, co vidí, jedou hned pryč. A toho „pryč“ bylo za dva dny víc, než co může být u cíle. Je to, jako bych si za tisíc korun jel pro něco, co bude za stovku. Josef Hrubý ve své poslední sbírce Miláček Arcimboldo má radu skoro předvánoční: „Až budete žít znovu, zajděte občas do obchodu se slovy. Až vyjdete, řekněte ostatním: byl jsem se postarat o duši.“

Ale my, co tu sedíme, známe i potíž opačnou: že náš nadaný duch nás předbíhá a my to potom musíme do pondělka tělesně napsat.

18. prosince 2007

U hodináře

Budíček Junghans je starý teprv asi dvacet let. Je na baterii a šteluje se takovým zubatým kolečkem: v jedné poloze se řídí ručičky, ve druhé buzení. Mám ho na protější knihovně a poznávám na něm, že už bych měl konečně začít psát. Hřídelka toho kolečka se kdesi uvnitř ulomila.

„Dobrý den. Tady se pokazilo toto kolečko, můžete mi to spravit?“ Mladý hodinář strojek prohlížel a pravil: „To je ulomené někde uvnitř..., ta práce nestojí za to, protože,“ ukázal na svou polici, „takový budík dostanete za dvě stě korun.“ – „Ano, ale já nechci nový budík, já mám své věci rád.“ Zase si budík prohlížel, a kolečko mu zůstalo v prstech. Řekl: „Tady to dokonce už někdo slepoval, takový nesmysl!“ Ano, ale neřekl jsem kdo. Podával mi sugestivně budík, nevzal jsem ho, řekl jsem: „Ale zásadně, dalo by se to opravit?“ – „Zásadně,“ opakoval to slovo ironicky, „jde všecko opravit, ale pane, zásadně je to hloupost, protože by to bylo mnohem dražší než nový budík.“

Tato slova, to byla voda na můj psací stroj! „Pane,“ řekl jsem, „dneska je takový zlořád, kupovat pořád dokola něco, co se dá opravit, a kam to spěje!“ Hleděl na mne: věděl, o čem mluvím, ale chtěl udržet řeč u toho budíčku. Řekl: „To bych musel celé otevřít a ztratím tím hodinu!“ Velice mi tím nahrál. Připomnělo mi to, co jednou náš Jan povídal o šoferovi, s nímž jezdil měřit: ten když přijel ke značce „Průjezd zakázán“, řekl vždycky: „Aha, tudy se dá projet!“ Mohl jsem pokročit: „A kolik si počítáte za hodinu?“ To ho jaksi vyšinulo, zakymácel se a odpověděl: „Za hodinu? Víte, jaký já tu platím nájem?“ A řekl, kolik platí měsíčně za metr čtvereční. Dohoda byla už snadná: nabídl jsem, že mu zaplatím půl čtverečního metru.

Vyšel jsem na ulici s pocitem jakéhosi morálního triumfu v řešení té hlavní otázky, jež se u hodináře mihla. Že člověk, který má dost peněz, nemusí pořád kupovat nové věci, ale může si draze nechat opravovat své milé věci, zušlechťovat je, prodlužovat jejich smysl. Nemusí se nechat vláčet průmyslem, obchodem, módou, mládeží. V televizi ukazovali, jak se Neapol topí ve svých odpadcích: přál jsem jí to. Dávno si myslím, že by se obchod měl vrátit k papírovým obalům, kde to jde.

Přišel jsem domů, a zouvaje se, prohlížel jsem si zase, jak se mi na pravé botě nikoli odlepil, ale vytrhl kousek svršku. Odlepené dalo by se přilepit, ale protože v tomto oboru mám výuční list, viděl jsem, že tu se bude muset jít až na stélku... A už jsem si připravoval argumenty: „Pane mistr, je to z vnitřní strany, nebude to vidět a já budu říkat, že jsem si to udělal sám.“ Tu, na rozdíl od budíku, šlo o boty za dva tisíce, a z dobré kůže. – Ano, zkusil bych si to udělat sám: kdybych měl kopyto, potěh, šídlo a dratev.

Nebo jak máme snížit počet těch kamionů?

15. ledna 2008

Nevědí

Na dlouhém sporu o církevní majetek se projevuje nízká a úzká duše našich neznabohů. Ne, oni nejsou nepoctiví, jsou jenom takoví... všední, utahaní, nudní, svraskalí, módní a nehudební. – Pozor: co říkám, platí jenom o těch, kteří takoví jsou. Jiní jsou sportovní, vzdělaní, předvídaví, zištní, spekulativní, sčetlí a scestovalí... Oni prostě jen nepoznají, oč v tomto případě jde. Jenom menšina z nich je lstivá. Ovšem takoví, jak píšu, jsou i mnozí lidé pobožní; to slovo má jiný význam než slovo zbožní, protože zbožnost obsahuje i ctnosti.

Veliký podíl na tomto stavu má i přirozená netečnost úředníků k obtížným případům. Však v Uherském Hradišti úřady – pozemkový, katastrální a jiné – připravily o 11 000 m² půdy obyčejnou ženskou, paní Jiřinu Purovou z Brna, a bez zlého úmyslu, jenom jakýmsi přepisováním katastrálních čísel, slučováním, rozdělováním, přesouváním, takže půda prostě zmizela. To je!

Otázka, zda se má církvím, hlavně katolické, vrátit odňatý majetek, je nevýstižná. Zamlčuje otázku: co si myslíte o úloze církvi? Mnozí lidé prostě nemají katolickou církev rádi. Soudí ji podle jejich historických

kých chyb a zločinů. Je jim protivná jako mně fotbalisté pro řev, a to dnešní. Po pádu Rakousko-Uherska v roce 1918 měly antipatie k církvi náboj politický. Například můj tatínek: měl kostelní hudbu a zpěv rád, i slavnosti Vánoc a Vzkříšení, a také asi dvakrát ročně do kostela šel. Na své cestě ke svému Bohu však chtěl přeskočit flandáky. Nechal nás chodit do kostela a modlit se ráno i večer. „Ano?“ zeptal se jenom ironicky, když jsem vkleče u postele mlel „tělosvědábla přemáhám“.

Ani lidé, kteří v Boha moc nevěřili, si nemysleli, že se v kostele děcko kazí nebo že náboženství je škodlivé. Nevím, co potom z nás všech bylo. Ve Zlíně jsem byl pohromadě s kluky neznámé minulosti a výchovy, a jen málokterý chodil do kostela. Ale všichni věděli, co je hřích, a jeden ho na druhém poznal, mohl soudit, a soudil. Myslím, že rozeznání hříchu je poslední dělicí čarou mezi člověkem lepším a horším. Někteří lidé myslí, že i bez kategorie hříchu se mravnost dá udržet: ano, ale pojem mravnosti upadá. Lidi vyvíjejí jakousi společensky přijatelnou formu sprostáctví. Hřích je nekompromisní! Podívejte se okolo sebe na lidi, z nichž je vám ošklivo: chybí jim náboženství. A teď pozor: nemíním to jen katolicky! Ale kde se tomu dneska učí? Ovšem: učí tomu každý učitel, mistr, vedoucí, ředitel, prezident; třeba si to ani neuvědomuje.

Lidé, kteří nechtějí, aby se církvím vrátil odňatý majetek, nepamatají na to, co je úkolem církve, možná o tom nic nečetli nebo se s tím v životě nesetkali. Už slovo víra, Bůh je dráždí, protože dotírá na jejich svědomí. Ale jsou i mezi nimi lidé slušní, rozumní, jenom tu věc jaksi nedomysleli: nenapadne jim, nač ten majetek má církvi být. A opravdu: zkuste si, každý po svém, představit, co s ním církev udělá.

Myslím, že všichni ti chytří i hloupější se na církev dívají jako na konkurenční firmu, na podnik nebo politickou stranu. Už od dětství v nich neměl kdo pěstovat smysl pro přesah všednosti.

29. ledna 2008

Po volbě

Tak mne to šťastně minulo: spadl do toho zase Václav Klaus.

Jistě nejsem sám, komu při různých příležitostech napadá, co by na tom místě dělal sám. – Především bych zůstal v našem bytě ve Veletržní a na Hrad jezdil jenom do práce. Jezdil bych tramvají, to by bylo

nejúčinnější: snadněji bych pak mohl různé věci zakazovat a seškrtávat. Auta na Hradě byla by česká...

A pak bych si všimal věcí, které mi vadily jako neprezidentovi, a snažil bych se je měnit. Kdyby mi to nešlo, za půl roku bych s tím sekl. Od zainteresovaných osob a společností dal bych si vypracovat definici jevů a činů, jež zošklivují svět. Cíl: návrat k čistotě, jednoduchosti. Na prvním místě byla by reklama, ten drzý útok nevychované dotěrnosti a nevkusy všude. Houkání sanitek a policejních aut bych zeslabil o polovinu, aby se lidé na ulici nelekali a děcka v kočárku nedostávala záchvat. Zakázal bych, totiž působil bych k zákazu kácení stromů u silnic: strom je cennější než opilec nebo vůl, který neumí jezdit autem. Zakázal bych, totiž působil bych k tomu, aby byl zakázán noční provoz zastaváren: jaký člověk musí cosi zastavit v noci? Slušný otec rodiny? Vyslovil bych se proti olympiádě v Praze: proč? Protože mnohé k ní muselo by se stavět jen pro ni, a jsou přednější věci. Netřeba tahat cizince do Prahy, stejně už tu potkávají jen sami sebe. Fotbalisté na Letné bych vykázal na okraj města. Zakázal bych dětem nosit do školy mobily. (Jak je to ve Francii, pravil náš Martin.) V restauracích a kavárnách bych zakázal pořád jakési vysílání; návrat k původnímu účelu místa.

V trestněprávním oboru bych působil k tomu, aby za trestné činy dětí byli souzeni rodiče. Vandalství a menší krádeže byly by trestány tělesně; protože vězení mizerné lidi nebolí. Velcí zloději, lupiči, podvodníci by krom vězení museli škodu nahradit: třeba i nucenou prací ve státních dílnách, třeba do smrti. Protože to je přirozené! Zrušený trest smrti bych nahradil výrokem o ztrátě práva na život: kdo zabije, proč by sám měl žít? Vrah by se zabil sám jedním ze způsobů, které by mu soud nabídl. Stál by před důsledkem svého názoru a skutku, to je přirozené.

Z našich nedávných dějin musíme přijmout poučení. S pádem komunismu vrátily se příčiny, z nichž vznikl. Chování kapitalistů musí se tedy změnit. Vlastník ať odpovídá společnosti za svou činnost do té míry, do jaké na společnost působí. Je absurdní, aby vydělával miliardy a přitom zdražoval své výrobky tak, že ty potom vedou ke zdražování další výroby; kde je rozum a odpovědnost? Podnítil bych úvahu o tom, že neslušné škodlivé jednání je zakázáno, i když zákon je umožňuje. Odsouzený zločinec ať ztrácí volební právo. Studium ať je placeno, a kdo na to nemá, ať dostane půjčku. Ve zdravotnictví by platili

pacienti, kteří na to mají, ti druzí by neplatili. Kuřáci by platili v každém případě.

Ve vztahu k Evropské unii bych navázal na svého předchůdce: unii bych definoval jako společenství samosprávných států. Jednotná právní úprava by se týkala hlavních společných věcí; což není pivo, brambory, víno, výtahy... Mezi lepšími prezidenty bych hledal takové, s nimiž bych se shodl v tom, že kapitál a trh nemají poroučet v politice, když jsou přirozeně jejími výpěstky a produkty.

Vůbec bylo by dobré, kdyby vznikl nějaký sbor Evropanů, kteří by se našli a prohlásili ve své funkci sami. Jednali by o dění, poměrech a o vývoji. Vydávali by své nálezy, jež by neměly právní platnost, ale byly by stálou diagnózou o stavu demokracie.

19. února 2008

O hymně

Že potřebujeme novou hymnu, protože ta dnešní je kýč a nehodí se k české povaze. Ba že vlastně žádnou nepotřebujeme, hymna zdržuje ceremoniály. A že on, pisatel té glosy z minulého týdne, nemíní stát v pozoru jako magor ani třeba v rámci Evropské unie. „Budou se naši potomci ještě vůbec vlastenecky dojímat jako jejich praprabáby a prapradědové?“ – A téhož dne jsem dostal dopis od muže o čtvrtstoletí mladšího, než jsem já, který napsal: „Spratkům se narodili spratci a ti mají jiné představy o soužití mezi generacemi.“ Vypadá to, jako kdyby Luděk Müller z Hradce Králové autora té glosy znal.

Jsem rád, že noviny ji otiskly: nejde o hymnu, jde o lidi, kteří se s takovými názory, slovy nebo i penězi ujímají národního dědictví. Hymna je symbol: jeho cena je v historické paměti a kulturním výrazu. Předmět hymny je vždycky povznešený, však se hymna zpívá v povznešené situaci.

Někdo takové nemá nebo neuznává. Jsou lidi, kteří nemají v sobě co povznést. Ti pak otvírají cestu ke zničení. Kdo nevěří v Boha, tvrdí, že není; v tobě ne. Kdo nedostal od rodičů vztah k domovu, národu, ten píše, že to neexistuje. A chrámy promění v obchodní domy, kvůli autům kácí aleje. Jezera jsou pro něj závodistištěm. A protože nemá stud, nepoznává své zkřivení, považuje se za pokročilého. Co s nimi? Nic. Oni žádný ceremoniál nebudou mít, nikdo se jim klanět nebude, ani

jejich děti. Život jde přes ně. Jsou naopak lidé, kteří staré fabriky proměňují v koncertní, divadelní a výstavní sítě. – Padlo tu slovo ceremoniál a já jsem si nedávno při jednom uvědomil i jeho úpadek: když ho investor chce proměnit v reklamní lidovou zábavu. Na udělování cen čehosi jsem se ani nedokázal dívat. Za některé účastníky jsem se styděl nebo mi jich bylo líto. Když oni pozvali na jeviště tři lidi, a pak tu „stříbrnou lišku“ dali jednomu. Já bych tam nešel, kdyby mě pozvali s několika jinými, a pak to dali jen Klímovi. Nechtěl bych, aby si obecenstvo říkalo: vidíte toho vola, on myslel, že to dají jemu! Proto nechodím na udělování cen, když nenapišou, kdo ji dostane. Když to bude Klíma, naopak mu rád půjdu přát.

Ten případ bratří Mašínů mi také, jako všem, připadá sporný. Myslím, že Topolánek to teď vyřešil dobře: statečnost byla vyznamenána, sporná stránka činu byla se slyšitelným mlčením p(r)ominuta. Na Čunkovi by se mi líbilo, kdyby po všem teď řekl: „Tak, a já jdu domů, nechci nic!“ Možná by něco podobného uvítal i pan Schwarzenberg.

Ale o té hymně! Moudré hymny se vyhýbají skutečnosti. To byl jistý muž, jmenoval se Horst Wessel, který před válkou aktualizoval německou hymnu, a Německo padlo i s ní. Sovětská hymna byla lež. A pro naši hymnu co bychom mohli udělat – udržovat lépe ty bory.

4. března 2008

Malá Daň Ženám

Na schůzce Wlastenců jsme si s Pavlem Vernerem uvědomili, že jistý březnový den nám nabízí jedno antikvární téma. Řekli jsme si, že napíšeme o ženách nikoliv jako občankách plných práv, ale jako o přírodních stvořeních plných ženství.

Ano. Já totiž si myslím, že dneska není ani tak třeba hájit občanská práva žen, jako jejich důstojnost přírodní. Že máme na ženě cenit to, čím se od muže liší. Omylem, jemuž podléhají i některé ženy, povyšovalo se to, v čem jsou s muži stejné, a kde tomu nebylo, tam se k tomu vychovávaly, tlačily, ohlupovaly. Snaha o jisté zestejnění obou rodů víc než k povýšení žen vedla k ponížení mužů. Výsledkem je zženšťování chlapů, a toto ony některé poznají, a když v nich převáží příroda, nedostatečně uctěná, utíkají od svých emancipátů. – Kdo si myslíte něco jiného, nevdáí.

Jak chodím po ulicích, pořád více si všímám žen s dětmi. Jak je vozí, nosí, vláčí: na zádech, na břichu, pod kabátem, odkud jim jen hlavička trčí. Energicky zvedají vozíky s děckem do tramvaje, a jsou to holky! Když vidím takovou, jak jedno děcko vede za ruku a druhé tlačí v kočárku, napadá mě: jakého asi mají tatínka a kdy začne vědět to, co vím já.

Je to věc až neuvěřitelná, na niž jsme si prostě jen zvykli, že nového člověka může stvořit jen žena: za titěrné účasti mužské. Napadlo mě, že kdyby muži slabostí těla i ducha vyhynuli, ženy by si našly vědecký způsob, jak dostat děcko: jednou se to stane buněčně možným, ony tam všecko mají, kdežto u mužů by to nešlo ani za milion.

Také mě jednou napadlo, že to bylo ženské tělo, jež kdysi určilo lidem estetickou hodnotu krásy, podle níž všecko měříme. Kdyby žena byla krychlová, viděli bychom všecko jinak. A onehdy mě zas napadlo, jak vymyšleně je umístěn vstup do ženy: na každém jiném místě těla, méně decentním, vypadal by... blbě. Ženská pudovost pěstěná do citu dělá svět vlídnějším a zajímavějším, než by byl jen mužský. Tu je velká úloha i těch žen, jež k děcku nedojdou. Jejich funkcí pořád je budit touhy, šlechtit muže. „Ne, můj milý. Básně se nepiší o tom, ale o touze.“ (K. K., kterou tímto zdravím do Rakovníka.) Právě jsem dočetl Mansfieldské panství od Jane Austenové. Neměla muže, děti: protože tak zpropadeně dobře poznala ženy? Jak ona o nich všecko ví a píše, do jakých jemností! Mužské postavy jsou u ní pozoruhodně ploché.

Dostávám dopisy také od žen. Mužské dopisy bývají plné kritiky poměrů, některé až k nevýznamu, jiné analytické a vhodné až k přednesu v parlamentě. Dopisy žen, i když třeba vyjdou z poměrů, myslí jinak: vidí člověkovu možnost v tom, jak je dokáže snášet a překonávat pohledem do sebe, do přírody, k umění. Žádná žena mě ještě nenapsala, koho by ona pověsila. Budoucnost vidí v poučení z minulosti: „Pohled dozadu má velikou cenu, dopadne-li jako pobídka vpřed. Nepřehlušujme se předčasnými úmysly. Co je důkladně tušeno, to je snad i rozhodnuto.“ (Potvrzení pro A., že jsem její lístek dostal.)

A vůbec ten div: že se člověk vyvinul ve dvě odlišné bytosti. Některé organismy se množí tím, že nový jedinec prostě vyroste ze starého. Jaká pustota, jaký smutek! O čem by taková bezrodá bytost psala?

11. března 2008